

QIMMEQ

pillugu Suliniut

Qimmiq qimuttup tarninganik piniarneq

Qujanaq

Ukiuni kingullerni sisamani Qimmeq pillugu Suliniummi ilaasimalluni tupinnaannartumik pikkuinarsimavoq. Killiffigisarpullu takorloorsimasatsinnit siuarsimanerujussuuvoq. Tammaa pisinnaasimavoq inuit pikkorissut, isummersuisut pitsaesorpassuillu siunnerfilimik suleqatigiinnermi kajumillutik suleqataalluaarsimammata.

Qimmeq pillugu Suliniummi peqataasimasunut tamanut qujanaruujussuaq:

*Stenette van den Berg
Anders Drud
Carsten Egevæng
Tatiana Feuerborn
Anne Katrine Gjerloff
Anders Johannes Hansen
Lene Kielsen Holm
Geoffery Houser
Olivia Ivik
Manumina Lund Jensen
Marianne Jensen
Navarana Lennert
Camilla Lennert
Rikke Langebæk
Pipaluk Lykke
Ulunnguaq Markussen
Eli Olsen
Francisca Davidsen Olsen
Malou Papis
Masauna Peary
Emilie Andersen-Ranberg
Mikkel Sinding
Christian Sonne
Frederik Wolff Teglhus
Stephen de Vincent
Uffe Wilken*

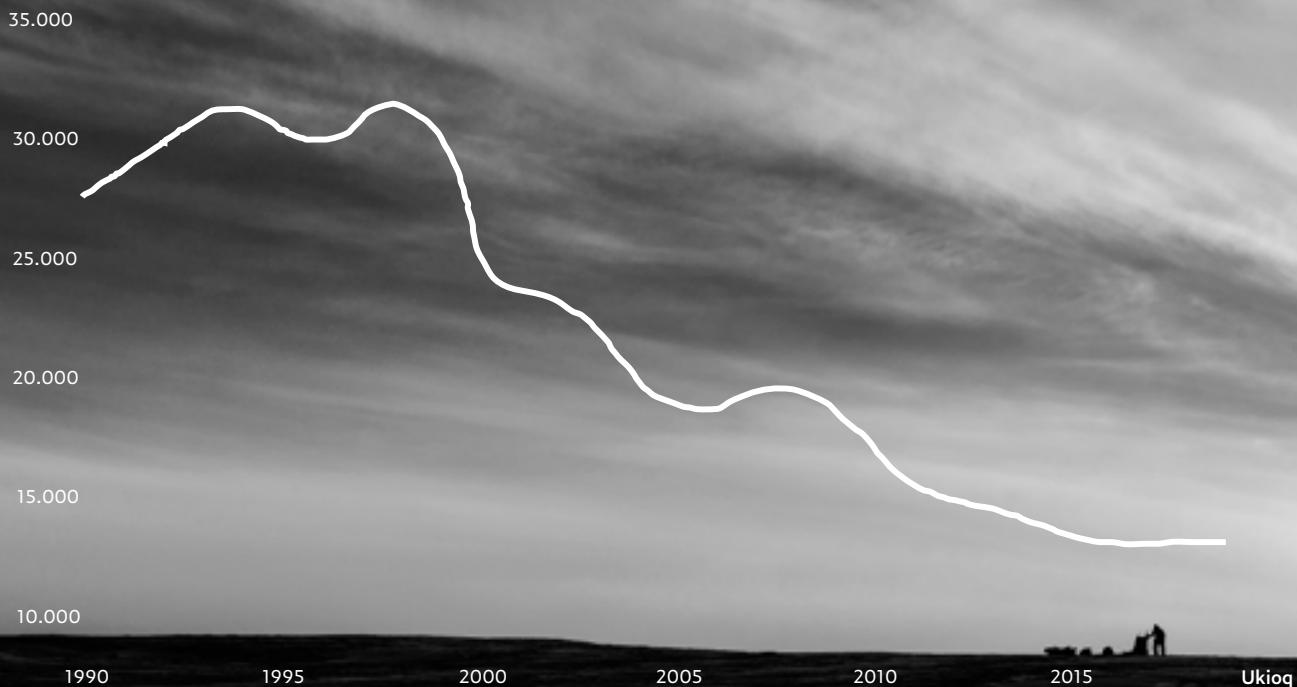
Qujanarlu aamma qimussertartunut, ilisimatuunut, ilinniartunut, qinikkanut, katersugaasivimmunut allarpassuarnullu ikuullutik, ikorfartuillutik tapiissuteqarlutillu peqataasimasunut.

Qimmeq pillugu Suliniut sinnerlugu

Morten Meldgaard

Professor, Ilisimatusarfik

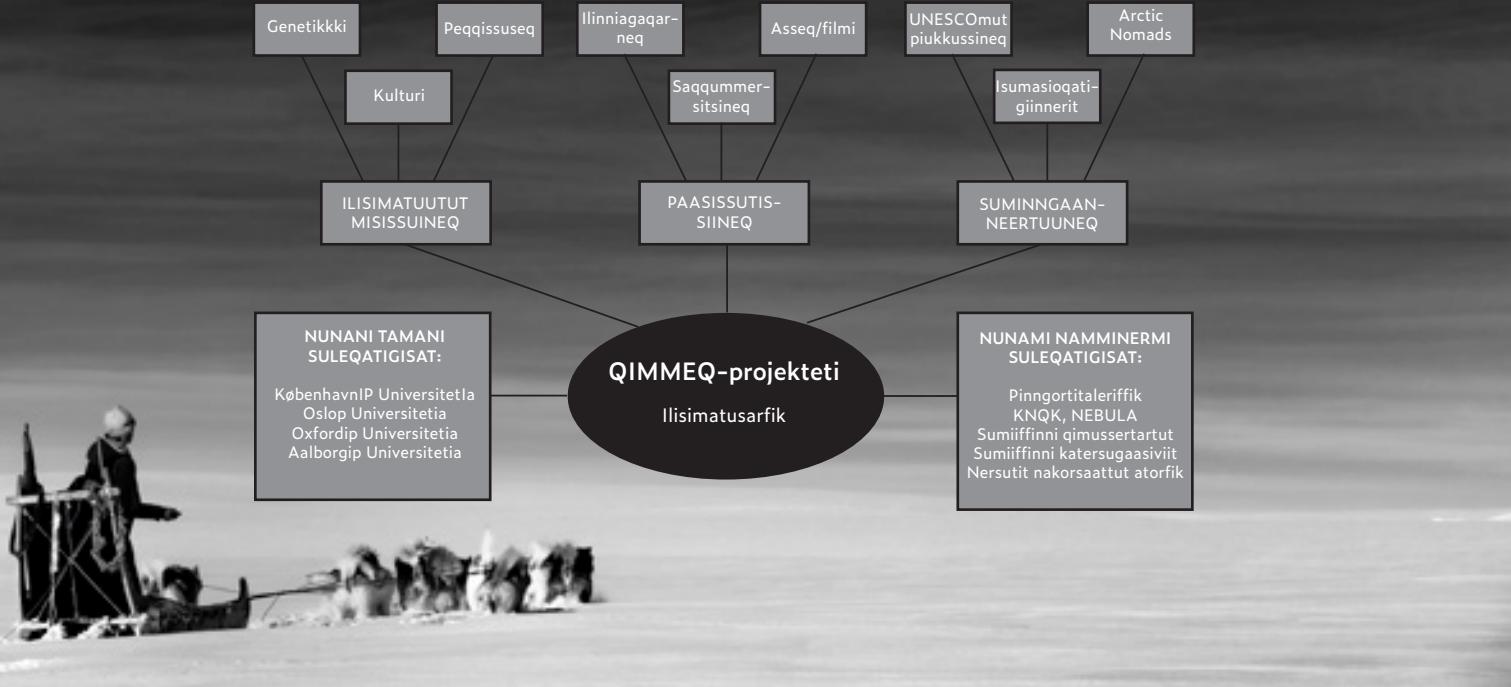

Tunuliaqutaq

Kalaallit qimmiat uumasuuvoq tupinnartoq takujuminartorlu. Nukittujuvoq immikkuullarillunilu allannngornernullu naleqqussarsinnaassuseqarluni nalinginnaanngitsumik. Nanorsuaq qaasuttoq immap sikuani nikitsaaliorsimaarsinnarlugu, sorianngitsiq kilometererpassuit qimussinnaasarpooq, qamutit takornarianik imaluunniit neqinik aalisakkanillu inuussutissanik ulikkaartut kalillugit. Sorianngitsorlu aamma suliassani aalluteqqissaarlugu ajugaarusullunilu ukiumoortumik qimussimik sukkaniunnermi peqataasarluni.

Isumaqaqqajaasarunarpugut nunarpot qimuttunik qimmeqartuaannassasoq. Mianersortariaqarnitsinnulli kalerrisaarutit tutsiittalereerput. Qimmit ajornartorsiutaat ukiut tamaasa atuagassiani allaaserineqartalerput. Qimmit ikiliartuinnarpot. Immap sikua annikilliartorpoq, qimminut nerukaatissat akitsoriartorlutik qamuteralaallu piniarnermi aalisarnermilu angallataagaluttuinnarlutik. Naallu kalaallit qimmiat kalaallit kulturiannut tullusimaarutaalluni ilisarnaataagaluartoq uummaarissoq, taamaattoq unammillernartoqarpoq siunissaalu qanoq ikkumaarnersoq eqqarsaatiginarluni. Qanoq iliortoqarsinnaava qimmpip piujuarnissaa kulturimillu immikkuullarissumik attassisuunera eqqarsaatigalugit?

Tamakku tunuliaqutaralugit kalaallit qallunaallu ilisimatuut ilisimasanillu siammaasartut 2015-imi kattupput, qimmpip kulturikkut oqaluttuassartaa, pinnoqqaarfia peqqissusaalu pillugit suliat akmorlugit suliniummik pilersitsiniarlutik. Tamatta qimmeq qimuttoq tiguartiffigisimasorujussuuarput qimmillu immikkuullarissup qanga pinngorsimanera eqqartortararlutigu? Suminngaanneerpamitaava, sananeqaatimigullu amaqcup sananeqaataanik akusaava? Qanoq ilillutik qimmeqatigil racit ataatsit taama amerlatigisunik immikkuullarilluinnartigisunillu piginnaaneqalersinnaasimappat, aammalu qanoq ilillutik assoroornartorpassuit aqquasaartakkatik timikkut anigorsinnaasarpaat? Qanoq sungiusarneqartarpa? Qimmeq pillugu ilisimasattta annertusiartornerat ilutigalugu apeqqutit soqutiginaatillit qaffakaasut amerliartorput, taamatullu aamma ilisimatusariaatsip nutaap apeqqutinik akisutissarsisitsisinnaaneranik isuma pinngorluni.

Qimmeq pillugu Suliniut

"Qimmeq pillugu Suliniut" pilersipparput 2016-imilu allattoqarfia Ilisimatusarfimmuittoq atuutilersillugu, tassungalu ilutigitillugu. Statens Naturhistoriske Museum Københavnimiittooq qanimut suleqatigilerlutigu. Tullinnguullugu ilisimatuut, ilisimasanik siammaasartut ilinniartullu pikkorissut katarsorlugit aallartippugut, tamakku Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi, Spaniami, Tuluit Nunaanni, Norgemi, USA-mi Sydafrikamilu najugaqarput tamar millu qimmimik qimuttumik soqutiginnilluinarlutik. Suliniutitta piviusunngornissaanut koruunit 10 mio. piissarsiaraagut VELUX-fondenimit (4,5 mio. kr.), Aage og Johanne Louis-Hansens fond'imit (2,6 mio. kr.) aammalu EU-PhD-puljinit pisortallu ilisimatusarnermut aningasaateqarfiiinit aningasaateqarfinnillu namminersortunit minnernit.

2016-im tamattaalluta naapippugut Sisimiuni, isumasioqatigiinnermi pingaarutilimmi taasami "Arctic Nomads" peqataajartorluta. Isumasioqatigiinnermi qimussertartut kalaallit qinikkallu, qamusortartunik Tjukotkamit, Alaskamit Canadameersunillu qimmeq qimuttoq aammalu qimussertarnerup siunissa pillugit oqaloqatiginnipput. Ullut marluk ingerlaneranni qimmpip qimuttup pigiinnarnissaa anguniarlugu siunnersuutit aalajangersimasut 22-t ilusink-kiartuaarlutik inissipput, Issittumi aalajangiisartunut akisussaasunut apuussassat. Arctic Nomads'imi peqataaneq Qimmeq pillugu Suliniummut tunissutavoq pitsassuaq, siunnersuillu 22-t aallaavigalugit suliniutip ingerlateqqinnissaanut sinaakkuserpavut.

Suliniummi anguniagassat pingarnerit tallimat aalajangiuppavut:

1. Ilisimatusarnerup kalaallinut inuaqatigiinnut iluaqutaanissa angorusupparput.
2. Qimmeq qimuttoq, sananeqaataa peqqissusaalu pillugit ilisimasanik katarsillatalu paasinianiarugut.
3. Qimmpip qimuttup soqutigineqarneranik tullusimaa rutaaneranillu kajumilersitsillatalu ikorfartueqatarusupparput, tamatumuunalu siunissami qimussertarnerup kulturitut piujuarnissaanut peqataarusulluta.
4. Ilisimasanik ilisimatusarnerillu inernerinik inuaqatigiinnut kalaallinut issittormiunullu, kiisalu nunarsuaq tamakkerlugu siammerillatalu qaammarsaaniarpugut.
5. Kalaallit Nunaanni siunissami ilisimatusarnikkut suliniutinut maligassiuisoorusupparput.

Sisimiuni, Ilulissani, Nuummi Qasigiannguanilu isumasioqatigiissitsinertigut Kalaallit Nunaallu tamakkerlugu sumiiffiit tikillugit sulinitigut najukkani assigiiingitsuni qimmiutilinnik qimussertartullu kattuffiannik KNQK'mik pitsasumik suleqatiginniersmavugut. Tatigeqatigiilluni suleqatigiinneq tamanpisariaqarsimavoq suliniutip atorluarsinnaasunik inerneqarnerinut sunniuteqarluarneranullu.

Ilisimatusarneq suleqatigiissutitut

Ilisimatusarneq ullumikkut annertuumik nunanit tamalaanit "suleqatigiif-fluvoq", inernerilu nunani tamalaani ilisimatusarnikkut atuagassiatigut saqqummiunneqartarlutik. Tamanna aamma qimmeq qimuttoq pillugu paasiniaanermi atugaavoq. Soorlu assersuutigalugu qimmip sananeqaata-anik DNA-vanik paasiniaanermi immikkut ilisimasallit tunulequtaat assigiinngitsorpassuit pisariaqartinneqarput, soorlu arkæologi, biokemi, mikrobiologi, bioinformatik aamma genetik pillugit ilisimatuut. Tassalu imappaq ilisimatoorpassuit, amerlasuutigut nunanit assigiinngitsorpassuarneersut, tamarmik ilisimasaminnik immikkut ittunik tunniussuisinnaasut. Qimmeq pillugu suliniummi ilisimatusaqatigiinnut qitiusumik aallaaviupput Ilisimatusarfimmi Professori Morten Meldgaard, kiisalu Professori Anders Johannes Hansen aamma Professori Tom Gilbert, taakku marluk Københavnip Universitetiani GLOBE Institut'imeersuullutik. Kulturikkut oqaluttuarisaanermik ilisimatusarneq ilisimatuunit ataasiakkaanit ingerlanneqarneruvoq, taakkuttaarli aamma suleqatigiinnut nunanit tamalaaneersunut attaveqartarpot, ilisimasatigut avitseqateqartarlutik allaaserisaminnillu paaraateqatigittarlutik. Taamaasilluni aamma Ilisimatusarfimmi PhD-nngorniaq Manumina Lund Jensen nunat tamalaat akornanni suleqatigiinnut ilaavoq, qimmip qimuttup kulturikkut oqaluttuassartaanik kulturianillu ti-gussaanngitsumik (immateriel kultur) suliaqartoq.

Ilisimatusaatip inernerri

Qimmeq pillugu Suliniutip ilisimatusarnertaa imarisaaanut motooriuvoq paasiniaaqqissaarnermut pisariusumut assersuunneqarsinnaasoq, ilisimasanik paasisanillu nutaanik saqqummersoqarfiusartoq. Tassani paasiniaaqqissaartut ilinniartullu faaginit assigiinngitsorpassuarneersuupput; biologit, genetikerit, antropologit, immunologit arkæologillu, suliassaqarfitt akimorlugit suleqatigiaartut. Qimmeq pillugu Suliniuummi siuttutut sulisut tassaasimapput PhD-nngorniat pikkorissut pingasut, Manumina Lund Jensen Kalaallit Nunaanniit, Tatiana Feuerborn USA-miit aammalu Mikkel Sinding Danmarkimiit. Taakku ukiut pinngasut ingerlaneranni misissugassanik katersillutik, piniartunik apersuillutik, DNA-mik misissueqqissaarlutik nunarsuarmilu tamarmeersunik suleqateqarlutik nukkisatik tamaasa atorsimavaat. PhD-nngorniarneq ilisimatusarfinni/universitetini kandidatinngorniarluni ilinniaqqinneruvoq ukiunik pingasunik sivisussusilik. Tassanilu ilinniarnerminni ilinniartut sammisaminnik itisiliisumik misissuinissamut periafissaqartarpot.

Tatiana Feuerborn, PhD:

Kalaallit qimmiata qimuttup oqaluttuassartaa

Tatianap PhD-nngorniunni februar 2020 tunniuppa. Paasiniaanermi inernerisa ilaat 2019-imili saqqummersippai tuluit atuagassiaanni nersugaasumi Proceedings of the Royal Society'mi. Tassani saqqummerput qimip qimuttup siuaasaanik misissuinerit aatsaat taamak sukumiitigisut, ilisimatusaqatigiillu ukiut pingasut sinnerlugit atorsimavaat qimmit issittormiut pillugit Sibiriomit, Amerika Avannarlermit Kalaallillu Nunaannit itsarnitsanit paassisutissanik misissuillutik.

Misissuinerisa inernerisa ilagaat qimmit qimuttut ukiut 4.500 matuma siorna Kalaallit Nunaannik inutta-leeqqaartut saqqaq-kulturimeersut malisungaannar-lugit anngussimasut. Qimmit taakku allaasimapput, minnerullutik tuannerullutillu qimminit qimuttunit, ukiut 1000-it matuma siorna inuit thule-kulturimeersut qimussimik Canadap issittua napillugu Kalaallit Nunaata sineriaanut annguttuniit. Inuit saqqaq-kulturimeersut Kalaallit Nunaannut pisut Sibiriomit kingoqqisuupput, taamalu takorloorsinnaavarput inuit saqqaq-kulturimeersut siuaasaat qimminut, assiginngitsutigut maanna qimmitsinnut qimuttunut assingussuteqaqisunut, attaveqarlualersimassasut. Sananeqaatinik DNA-nik misissuineri qimmit saargini nassaarineqartuni takuneqarsinnaavoq inuit thule-kulturimeersut Saqqaq-kulturimeersut qimmiinik nangitsiinnarsimannngitsut, namminnerli qimmitik Sibiramiit Alaskamiillu nassarsimagaat. Taamaalliluni kalaallit qimmiat qimuttoq nunarsuarmi qimmeqati-giaat pisoqaanersaannut ilaavoq.

Kalaallit qimmiata qimuttup siuaava Sibiramiit kinnagoqqisuuvaaq, tassanngaanniillu Amerika Avannarlermut Kalaallit Nunaannullu siaruaassimalluni. Qimmit racit al- lat kingusinnerusukkut Europamiit Kalaallit Nunaannut eqqunneqartalersimapput. 1. Amerikap inoqqaavisa (ukiut 13.000it sinnerlugit matuma siorna) qimmeq maan-na nungussimasumik racilik nassatarisimavaat, Kalaallit Nunaannulli taanna anngunnikuunngilaq. 2. Palæo-Inuit-kulturimeersut (matuma siorna ukiut 4.500init 700t tungaannut) qimmeq typi nassataat isikkumigut kalaallit qimmiannut assiguvoq kisiannili ullutsinniit allaanerumik atorneqartarsimassangatinneqarpoq. 3. Thule-kulturimeersut (ukiut 800t matuma siorna) qimmit assartuinermut piinarnermullu atortarsimavaat. 4. Qallunaatsiaat (ukiut 1000it matuma siorna) Kalaallit Nunaata kujataani najugarilikkaminnut qimmit nassartarsimavaat. 5. Europamiat nunasisut (ukiut 300t matuma siorna), taakkualu siogqul-lugit arfanniat europameersut, qimmit assiginngitsorpas-suarnik racillit Kalaallit Nunaannut nassartarsimavaat.

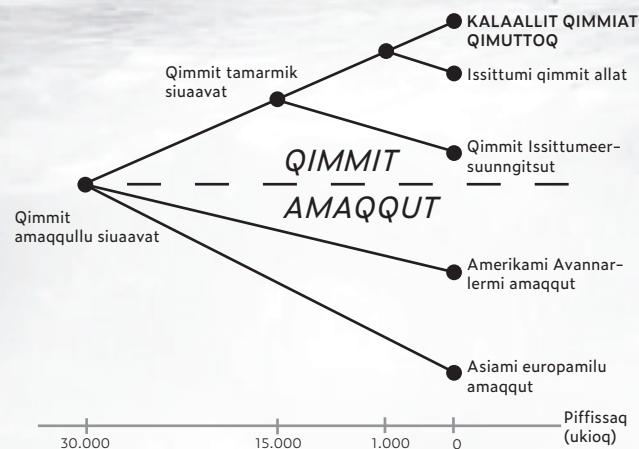
Mikkel Sinding, PhD:

Qimmip qimuttup pinngooqqaarfia

Mikkeli Ph.D.-nngorniummi ilaani qimmit qimuttut siullit pinngorfiat paasiniarsimavaa. Allaaserisami (maanna piareersarneqartumi) Mikkeli ilisimatooqatigiit nunanit tamalaaneersut peqatigalugit amaqquq qimmillu issittup nunataani tamaneersut misissuifigai. Taakku inernerinit takuneqarsinnaavoq ukiut 10.000-ingajaalli matuma siorna Sibiariap avannaani nujuitsunik qimmeqarsimasoq, issittumi pissutsinut qimunnissamullu naleqqussagaasimanerannut takussutissaqarluartunik. Ilanngullugu erserpoq masakkut kalaallit qimmigut qimuttut annertunertigut qimminit qimuttunit taakkunannga kingoqqisuusut.

Mikkel suleqataalu 2008-mili nunarsuarmi ilisimatuussutsikkut atuagassiat pingaernerit ilaanni Science'mi allapput, qimmit indiaanerit Amerikamut Avanarlermut Kujallermullu ukiut 10.000 sinnerlugit matuma siornali nassarsimasaat qimmillu qimuttut Sibirameersutoqqat imminnut assigissuteqartorjus-suuusut. Indiaanerit qimmiisa taakku racii qangali nungussimapput. Paasisap taassuma kalaallit qimmi qimuttut immikkut illuinnartuuusut paasinarsisippaa. Nunap nunanit allaniit avinngarusimasuunerata kalaallit qimmiata sananeqaatsimigut allanit akuuga-anissaralua pinaveersimatissimavaa, uffa Alaskamut qimmi malamuttit huskyllu qimminit allanit akuugaasimasut. Tassalu imaappoq kalaallit qimmiat qimuttoq – sananeqaatsimigut – tassaavoq ullumikkut Amerikap nunavissuani qimmiusunit pinngooqqaatsimigut taannaajuarsimanerpaaq immikkut illuinnartumik siuaasamigut allattorsimaffilik kingumut ukiut 10.000-it sinnillit pisoqaassusilittut.

Amaqqut qimmillu akorngini ilaqtariissutit nalunaarsneri. Ilusilersukkami takuneqarsinnaavoq, ukiut 30.000it matumasiorna qimmit amaqqullu ataatsimik siuaasaqati-giissinnarlutik, immikkut artitut qanoq ilillutik avissaarnerat. Ilusilersukkami aamma takuneqarsinnaavoq, qimmit racitut ilisimaneqartut tamarmik ataatsimik siuaasaqati-giittut – "itsarsuaq qimmitut" oqaatigineqarsinnaasoq, uki-ullu 15.000it sinnerlugit matuma siorna Issittumi qimmeq raciniit allaniit avissaarsimasoq. Alutorsaatigalugu oqaatigineqartarpoq, kalaallit qimmit qimuttoq Issittumilu racit allat, soorlu Siberian Husky aamma Alaskan Malamute, ty-pitut qimmoqqaartut, ullutsinni qimminit typitut allaane-rusunit assigiinngilluinnartut.

Manumina Lund Jensen, PhD:

Kalaallit Nunaanni qimussernermik kulturi

Kalaallit Nunaanni qimussernermik kulturi maanna allanngoriartupiloopoq. Qimmiq qimutup piniarnermut aalisarnermullu atugaanera annikilliartorpoq, akerlianillu sunngiffimmi, sukkaniunnermi, tammajuitsussarsiniarluni piniarnermi takornariartitsinermilu atugaanerujartorluni. Taamaalillunilu aamma ileqqutoqqat malillugit qimmimik perorsaaneq – isumaginnineq, qimussernarneq assigisaallu kulturimik tigussaanngitsumik taagorneqartut aamma allangoriartorput. Taamaattumik qimmeq qimuttoq tassuminngalu atuineq pillugit najukkani ilisimasanik katersinissamut piffissanngorluinnarsimavoq. Manumina ukiuni kingullerni Kalaallit Nunaanni piniartoqarfinnut angalasarsimavoq, qimmeqarneq pillugu piniartorpassuarnik aalisartunillu apersuwartorluni.

Taamaalilluni qimmimik qimuttoqarnermik kulturi, Kalaallit Nunaanni sumiiffinni assigiinngitsuni assigiinngiaartumik atugaasoq, assigiinngiaartumik paasineqartartoq ingerlateqqinneqartartorlu, pillugit paassisutissat pissanganartut saqqummerput. Soorlu assersuitigalugu inuussutissarsiornermi sunngifdimilu qimmimik atuinerit assigiinngitsorujussunerannik takutitsiviulluni. Manumina arlalissuarnik nuannarineqartunik allaaserisaqartareersimavoq, qimmiq kalaallini inuiaqtigiiinni qitiusumik atorneqarneranik takutitsisunik, PhD-nngorniumminillu illersuilluni 2020-mi soraarummeernissaa siunniuneqareerpoq.

Qimmip qimuttup nakuussusaa pinertussusaalu

Qimmip qimuttup sananeqataanik misissuinerit takutippaat sananeqaatsimigut im-mikkut illuinnartumik naleqqussarsimasoq, soorlu assersuutigalugu issimut akius-sinnaaneq, pinertussuseq timillu inuussutissanik suliarinnittarnera eqqarsaatigalugit. Ataatsimut isigalugu qimmit raciinik allanik qimmip qimuttup issittumi pissutsinut naleqqussarsimaneratulli qanillattuinnarsinnaasunilluunniit peqanngilaq. Naleqqus-sarsimanerisa tamakku immikkuualuttui suli iluamik inissisorneqarnikuunngillat, nunarsuarmili uumasutini nukissamigut tunniussaqarluarsinnaanerpaajugunartup pilersimaneranut tunngaviiit suunersut misissussallugit pissanganassaqaaq!

Qimmiq qimuttut taamatut nukittutigalutillu pinertutiginerannut peqqutaasut ilaat qularnangitsumik tassaavoq qimmit pitsaanerpaaginnaat unamillernartunut aki-uussinnaanerat. Nalunaaquttap akunnerpassuuni killilimmik nerisaqarnikuullutik qimuttussaapput, inuussutissat orsoqarluartut proteineqarluartullu qimunnerminni nukinngortissinnaasussaavaat, qasuversaarlutillu nukissaneqqinniartussaapput 30-nik issittumi apummik pooqqanermanni. Qimmeq ullumikkutut pissuseqalersimavoq inuunermiini taamatut sakkortutigisunik atugassaqarluni ukiut 10.000-it ineriar-tuaarfigisimagamigit.

Qimmip pinngortitaassusaanik (fysiologi) misissuinerit takutereerpaat oqimaats-oruarnik naammassisqaqsinnaasoq ajoqtiginngisaminik. Maannamut ersetertut qimminut nunani killerneersunut nalinginnaasut, kalaallit qimmiannut qimuttumut nalinginnaasariaqannngillat. Tamanna, soorlu assersuutigalugu qimminut iisartakkat qimminut qimuttunut nerukkaataasartut nukissatigut katitigaanerannut aammalu qimminik qimuttunik nakkutiginninnermut nalinginnaasumut sunniuteqartarpooq. Paasisaq taanna assersuutissanut ilaavoq Qimmeq pillugu Suliniutip ingerlannerani ilisimalikkat nutaat soqtiginartullu ilaattut, misissuiffigeqqissallugu naleqquttunut.

Qimmip qimuttup peqqissusaa:

Uumasut nakorsaasa misissuineri utaqqiisaasumillu nakorsiartarfiiit

Qimmeq pillugu Suliniut aallartimmat 2017-imi uumasut nakorsaannit attavigineqarpugut, taakku tassaapput Rikke Langebæk, Emile Andersen-Ranberg aamma Geofrey Houser, tamarmik Københavnip Universitetiani Klinisk Veterinærmedicin'imeersut, kiisalu Christian Sonne Aarhusip Universitetiani Bioscience'meersoq. Taakku kalaallit qimmiannik qimuttumik misissuinermut tapiliutitut qimmip qimuttup peqqissusaanik nappaataanillu sukumiisumik misissuisimanermik ilanngunneqarnissa kis-saatigaat. Tamatumani pingaartumik tunuliaqutaapput nappaalanerujussuit akuttusinatik qimmeqatigiinnik eqquisartut. Kissaatigisanuttaaq ilaavoq Kalaallit Nunaanni qimmeqarfinni uumasut nakorsaasa suliaannik ineriaartuaartsinerup annertusarne-qarnissa, atuartitsinertigut, paasanik siammerterinakkut telemedicinimillu atuinikkut. Taamaattumik Qimmeq pillugu Suliniut 2017-imi QimmeqHealth'imik ilallugu annertusineqarpoq, Nuummi uumasut nakorsaaneqarfiat suleqatigalugu qimuttunik qimmillit uumasut nakorsaannut tunngasutigut ikiorserneqarsinnaanerat annertusar-niarlugu ullumikkut suliaqartunik.

QimmeqHealth suliermalli suleqatigiit qimmeq qimuttup peqqissusaa nappaataalu pillugit misissuinerpassuarnik suliaqarsimapput, aavinik, anaannik, nuaannik, me-qquinik kukiinillu katersatik misissortarlugit aammalu Kalaallit Nunaanni tamani tamaaniit qimmit hunnorujut arlallit timaannik misissuisarlutik. Misissuinerit kingunerisimavaat speciaaliliat bachelorinngorniutillu arlalissuit, KU-mi uumasut nakorsanngorniat allataat, sammisanut ilaallutik Hundesye set i et historisk perspektiv, Skjoldbruskkirtlens funktion hos slædehunden, Kviksølvforekomst i slædehunde aamma Parasitforekomst hos grønlandske slædehunde. Paasisanut ilaavoq parasit'it qimmini atugaanerat nalinginnaasumik qaffasissuusooq aammalu timimikkut assigiinn-giiaartorpassuartigut artukkerneqarsimanerinut takussutissaqartartoq. Misissuinerit tamakku aammattaaq siunissami PhD-nngorniarnermi qulequtassanut assigiinnngits-unut piareersaatitut atugaasarpot.

Uumasut nakorsaat Qimmeq pillugu suliniummi peqataasut Ilulissani Avannaata Qimusser-suaqarnerani (2018) aammalu Qasigiannguani (2019) qimminut qimuttunut "utaqqiisaasumik nakorsiartarfinnik" pilersitsipput. Taamaalillutik qimussertartut qimmitik ajoqusersimanersut nappaateqarnersullu misisortissinnaasarpaat, tamannalu iluatsillugu uumasut nakorsaat periarfissinneqartarput qimmit nalinginnaasumik peqqissusaat pillugit ilisimasanik pingaarutilinnik pissarsinissaminnut, aammalu Kalaallit Nunaanni uumasut nakorsaqarnissamut pisariaqartitsineq qanoq annertutiginersoq paasisaqarfingisarlu. Utaqqiisaasumik nakorsiartarfiiit soqutigine-qaaqt qimmerpassuillu uumasut nakorsaannit pikkorissunit misissorneqarput.

Suliat akimorlugit sulineq

Qimmeq pillugu Suliniut suliat akimorlugit suliaavoq, taaguut taanna pitsaanerpaamik tamakkiinerpaamillu isigalugu. Biologit, filminik ilitsersuisartut, uumasut nakorsaat, antropologit, qimussertartut, assiliisartut, mikrobiologit, kulturikkut siammerterisartut, ilinniarut, atuakkortut immikkullu ilisimasallit allarpassuit suliniut isumassarsiarineqarmalli inernerisa tunniunnissaasa tungaanut naligiissumik peqataasimapput. Suleqatigiinnerup pitsaanerpaamik atugassaqarfui-nissaa anguniarlugu ukiut tamaasa ataasiarluta mar-loriaarlataluunniit isumasioqatigittarpugut illoqarfinni qimminik qimuttoqarfiusuni annerni. Ullut 10-14'illu ingerlanerini tammaarsimaartutut katerisimaartarpugut, ataatsimut nerisassiorluta, oqallilluta, pisut tikillugit sullilluta, illoqarfimmuniuk qaaqqusilluta kaf-fisorjuutaa oqaloqatigisinnasatsinnik. Taamatuttaaq najukkani paassisutissiinerni peqataasarpugut, efter-skolit, katersortarfiit, katersugaasiviit suliffeqarfiillu allat peqatigalugit.

Ilinniartut

Qimmeq pillugu Suliniut ilisimatusarfimmi ilin-niartut pikkorissut ilaasimapput. Taakku ilisimasaat piginnaanerilu piginngitsuugutsigit suliniut naam-massineqarsimassanngikkaluarpq. "Marloqiusamik kulturilittut kinaassuseqarneq", Qimmeq pillugu suli-niutip ilarujussuani ilisarnaataasoq, ilinniartut pisuu-sutigaat, taakkuugamik kulturikkut avitseqatigii-nerni ingerlatsisut pinngitsoorneqarsinnaanngitsut. Qimmeq pillugu Suliniut aamma Ilisimatusarfimmi atuartitsinernik ingerlataqarsimavoq ilinniartullu ar-lallit isumassarsisimapput qimussernermik kulturimut tunngasunik sammisaqarnissaminut. Taamatuttaaq suliniutip inernerisa politikkikkut aaqqissuussinermi atuutilersinniarnissaanni piuminaatsumi ilinniartut pingaaruteqarsimaqaat, isumassarsiamikkut isumaqa-tissarsiorlutillu sulinermikkut. Aammataaq Sisimi-ueersunik Afrikamilu Kujallermeersunik pikkorissunuk suleqateqarsimavugut pisoqarfinni allattoqarfimmilu "malinnaasutut" peqataasartunik.

Tamakku avataasigut qallunaat uumasut nappaataan-nut tunngasunik ilinniartut arlallit BA-mik suliaminnut speciaaliminnullu atatillugit qimmeq qimuttoq pillugu suliaqarsimapput, suliallu akimorlugit Københavnip Universitetiani pikkorissaanermi atuartitsinermi suliaat sammisanut ilaatinneqartarsimallutik.

Qimussimik sukkanniunnerit

Ukiut tamaasa martsip naajartornerani pisoq annertooq Avannaata Qimussersua pisarpoq, tassaasoq nuna tamakkerlugu qimussimik sukkanniunneq ukiut tamaasa illoqarfimmintaami ingerlanneqartartoq. Tassani inuit qimussillaqqin-nerpaat Kalaallit Nunaata kitaaneersut sukkaniunnissamut katerittarput. Sukkaniunneq tamatigut misigisaasarpooq annertooq, innutasut nalliuottorsiallaarfiat kalaallit tusagasiortfiinit malinnaaffigilluarneqartartoq. Piaartumik aalajan-gerpugut Qimmeq pillugu Suliniummit isumasioqatigiinnerit ilaat Avannaata Qimussersuaqernerani ingerlattarniarlutigut. Tassanimi qimussillaamaat, qimmit pillugit ilisimasaqarluartut qimmerpassuillu Kitaani nunaqarfippassuarneersut ataatsikkut naapissinnaavagut. Taamalu pisartuni peqataasarnitsinni qimussertartut kattuffiata KNQK'p Suliniutillu tatigeqatigiiffiusumik pitsaasumillu suleqatigiinnerat pilertiartorsimavoq.

Facebook nittartakkallu

Facebook Kalaallit Nunaanni inuit akornanni tusagasiuit pingaarnersaraat. Taamaattumik Qimmeq pillugu Suliniutip aamma [Facebook](#) atortarpaa, paasisanik nutaanik assinillu saqqummiussarfittut, aammalu qimmeq qimuttoq kulturilu tassunga atasoq pillugit nuannarineqartumik isummorsarfittut apeqquteqartarfittullu. Siliniummik malinnaasut 2000-ingajaapput, taaku affaat sinnillit Kalaallit Nunaanni najugaqrutullutik tapersersortissarsiorigullu nalinginnaasumik tigulluarneqartarput. Soqutiginaporlu aamma Qimmeq pillugu Siuliniut Alaskami Canadamilu issittumi illoqarfinnit nunaqarfinnillu amerlanernit malinnaaffigineqarmat.

Qimmeq pillugu Suliniut marlunnik nittartagaqarpoq, aappaan [Ilisimatusarfimmiippog](#) allalu [Statens Naturhistoriske Museum](#)'imiilluni. Nittartakkani taakkunani tusagassiutini nalunaarutit, qimmeq qimuttoq pillugu allaaserisat paassisutissallu ataavarnerusussat siammarterneqartarput.

Qimussertartunik ilisarititsilluni filmiliat tallimat – 130.000-eriarlutik takuneqartut

Sarsuatitanik takutitassiorneq – filmilorneq – tusagassiornermi siammerineremi sunniuteqarner-paanut ilaavoq, nunarsuaq tamakkerlugu siammerinermut atorneqarsinnaasoq. Taamaattumik pissusissamisuuginnarpooq Qimmeq pillugu Suliniummi aalajangiunneqarmat filmi atorneqassasoq nunani tamalaani isiginnaartartunut paassisutissanik anngussiniarnermut. Suliniutip aallartinne-raniilli filmiliortartut ilitsersuisartullu Kalaallit Nunaata kangia kitaalu tikeraarfisarpaat, qimmit qimuttut Kalaallit Nunaata pinngortitarujussuani isorartoqisumi suliaannik uppermarsaatissanik im-miussiartorlutik. Immiussanillu naatsunik tallimanik filmiliortoqarsimavoq. Filmit tamarmik immik-kut minutisit arfineq-marlk qelingiluallu akornanni sivisussuseqarput, kalaallisut nipitaqarlutik tul-tutullu allagartaqarlutik. Saaffigisat tassaapput nunarsuarmiut tamarmik taaguutaallu "When the dogs are gone" (Qimmeeruppat) uisaallatsitsivoq. Filmimi qimussertartut ilisaritinneqarput, qimmi-nut qanoq attaveqarnerminnik, piniartarnerminnik, sunngiffimmennik siunissamullu qanoq naatsor-suuteqarnerminnik oqaluttuarlutik.

Filmit tallimaasut ilaat marlk nersugaasup "Staff pick"ip nersorinnissutaanik pissarsinikuupput, nunarsuaq tamakkerlugu aaginnarlugu isiginnaarfiusinnaasoq VIMEO aqqutigalugu, ilaatigullu aamma Seattle International Film (USA) festival'imi (USA), Odense Film festival'imi (DK), aamma 42' International Film Festival (USA) takutitsiffissatut toqqarneqarsimallutik. Taamatuttaaq filmit Air Greenland'ip Atlantitoq ikaarlugu timmisartortitsinerani aliikkutassarititanut ilaapput.

Filmit nunat tamalaat akornanni siammerluarsimapput, mannalu tikillugu 130.000-eriaammik amerlanerusunit takuneqarsimallutik. Nunanut agguaraanni USA (takuneqarneri 35.000), India (15.000), Canada (5.500) aamma Tuluit Nunaat (5.500) takuneqarnerpaaffiusimapput, Kalaallit Nunaanni 4500-riarlutik Danmarkimilu 4.000-riarlutik takuneqarsimapput. Vimeo'miillu paasis-sutissat takutippaat filmit Alaskat Nunavullu nunaqarfiisa illoqarfiisalu armerlanersaanni isigin-naartoqarluartut (500-ngajannit takuneqarsimallutik) allaallumi nunani kiattuniittuni Tuvalu'mi, Rwanda'mi Cook Island'imilu isiginnaartoqarsimasoq.

*Paassisutissat annertu-
nerusut, una tooruk*

WHEN THE DOGS ARE **GONE**

QIMMEERUKKALUARPAT

PRODUCED BY ANDERS DRUD JORDAN DIRECTED BY FREDERIK WOLFF CO-DIRECTOR ANDERS OBBEKJØER CINematography FREDERIK WOLFF
EDITORIAL & ADDITIONAL CINEMATOGRAPHY CHRISTIAN MAILAND/SILAS EMMERY EDITOR ANDERS OBBEKJØER/FREDERIK WOLFF COLORGRADE THEIS C.
ORIGINAL MUSIC JACOB DAVID/THOMAS HAHRUNUKKA COSTER-WALDAU FIELD RECORDING ANDERS DRUD JORDAN
SOUND DESIGN BJØRN VIØIBÅSDÆR LINDQVIST

Saqqummersitsineq angalaartoq Qimmeq

Saqqummersitsineq Qimmeq pillugu Suliniutip angalaartitaq Pipaluk Lykkemit ilusiligaallunilu aaqqissunneqarpoq. Saqqummersitap siunertaraa qimmeq qimuttoq pillugu ilisimasanik siammerillunilu paasisimasaqneruler-sitsinissaq ammalu, pingaartumik meeqqat inuuutsullu, qimuttunik qimmeqarnerup kulturianik ilisarininneruler-nissaannik periarfissiinissaq. Kalaallit Nunaanni katersugaasiviit saqqummersitsivigisinhaasaat amerlanertigut annikittaqimmata pingaartinneqarsimavoq saqqummersitassat sapinngisamik eqaatsumik eqimasumillu suliaanisaat. Ilisimatut Qimmeq pillugu Suliniummi suleqataasut tassani ilisimasaminnik paasisimasaminnillu tunniussippu. Saqqummersitsineq suliaavoq tallimanik queletserlugu: 1) Qimmp qimuttup oqaluttuarisaanera aamma itsarsuaaniilli oqaluttuarisaanera, 2) Ullumikkut qimussernermik kulturi, 3) Qimmp qimuttut timata tupinnassusia, 4) Qimmeq qimuttoq pillugu kulturi tigussaanngitsoq tigussaasorlu 5) Najukkani ilisimasat.

Saqqummersitsinermi takusaasut malugisaatsiminnik atuinissaannut kajumissaarneqarput, taamaasillunilu atortunik aalajangersimasunik attuilluni misissuisoqarsinnaavoq, ilisimasassanik atuartoqarsinnaalluni qimmerlu pillugu eqqumiitsuliorpalaarnerusumik misigisaqarfiusinnaalluni. Najukkani ilisimasat saqqummersitsinermi aamma inis-saqartarput, tassa igalaamerngit saqqummersitsiviit allallu nivinngaavigneqarsinnaasut katersugaasiviit ataasiakkat pigisaminnut, assiutiminnut paassisutissaatiminnullu atuggasaattut naatsorusuussat piareersimasarmata.

Saqqummersitsineq ammarneqqaarpoq Qasigiannguit Katersugaasivianni martsimi 2019, qimussimik sukkaniu-nnersuaqarnera iluatsillugu. Taamatuttaaq Ilulissani Paami-unilu katersugaasivinni takutinneqareerpoq, 2020-milu Kujataanut Tunumullu angalatinneqassalluni, kingorna Danmarkimut umiarsuakkut ingerlateqqinnejqannginnermini. Danmarkimi Naturama'mi Knud Rasmussenillu Illua-ni takutinneqassaaq. Naggasiullugulu Kalaallit Nunaanni katersugaasivinni allanissaq takutinneqarumaarpoq, takutinneqarfissaa kingulleq tassaassalluni Sisimiut Kater-sugaasiviata Kangerlussuarmi immikkoortua. Katersugaasivimi Qeqqata Kommuniani UNESCO-p toqqagaani nutaamik pilersitaasumi kulturikkut kingornussat uumassu-sillit immikkut aallunneqarput. Saqqummersitsinermut atatillugu qimmeq qimuttoq qimussernermillu kulturi pilligit immikkut allaaserisamik quppersagialertoqarsimavoq, atuartut soqutiginnittullu allat isumassarsiorfigisinhaasaannik ilitsoqqussaralugulu ilisimasanik siammaasarnermut anner-tusaataasumik.

*Paasissutissat annertunerusut,
una tooruk*

Assit ilisimasanik siammarterutitut

Sarsuatitaliat pisarnerattulli assit assiliivimmik assilisat paasissutissanik anngussiniarnermi atorneqarsinnaapput kusanartumik kimittuumillu sunniuttartut. Tusagassioriaatsit taakku marluk ikorfartoqatigiilliarsinnaapput inunnut amerlanerusunut siammasinnerusumillu anngussiniarnermi. Suliniutip aallartinneraniilli pinngortitamik assiliisartoq nersornaatisisartoq Carsten Egevang qitiusumik inisisimasimavoq. Carsten ullummikkut Kalaallit Nunaanni qimmimik qimuttumik atuineq aammalu inuit qimmillu qimuttut akornanni attaveqatiginneq pikkunartoq qitiutillugit assiliisarpoq. Assit qalipaateqanngitsut Kalaallit Nunaanneersut qaamanernik imminnut akerleriinnik takutitsisut ilisarnaammik ilisarsinartumik pilersitsipput, suliniummi siammarteraluni sammisanut assigiinngiaarpassuarnut atorluarneqarsimaqaat, soorlu oqalugiarnernut, allaaserisanut, tusagassiutinut inuit naapittarfiinut, nittartakkanut, saqqummersitsinernut atuakkanullu. Assit ilaatigut suliniut pilinnigkallarmalli Carstenip assinit toqqorsivianit aammalu pisut tikillugit sulinernit (Ittoqqortoormiit 2017, Ilulissat/Uummannaq 2018) pisuupput, ullumikkut qimmimik atuinermit assiliinissaq siunteralarugu aaqqissuussanit.

Allaanerusumik periuseqarluni ilisimasanik siammarteriffittut Qimmeq pillugu Suliniutip ingerlanneqarnerani assilisat Carstenip assilisaminik saqqummersitsinerini allani aamma ilanngunneqartarsimapput⁽¹⁻⁴⁾ assinut Kalaallit Nunaanneersunut ilanngullugit, imaluunniit equmiitsulianik saqqummersitsinernut immikkut qimmimut qimuttunut tunngassutilinnut⁽⁵⁻⁶⁾.

1. "ADAPTED", Karis, Finland, juni-juli, 2019.
2. "ARCTIC – last frontier" Abu Dhabi, januar 2019
3. "Piniarneq", Det Grønlandske Hus, oktober – november 2019
4. "SIKU ajorpoq", Nordatlantens Brygge, november 2019 – marts 2020
5. "Nordatlantiske dage", Rigshospitalet februar– marts 2019
6. "Klimakunst", Rebildcenteret, maj-august, 2019

Assit atorlugit suliaq pingaardeq tassaavoq atuagarsuup 224-nik quppernillip "Qimmeq – Den Grønlandske Slædehund" suliarineqarnera (marts 2020) oqaatsinut pingasunut immikkoortillugu allagaasoq (kalaallisut, qallunaatut tuluttullu). Carsten Egevang atuakkamik aaqqissuisuullunilu ilioraaasuvoq, assiliartaraalu assit qalipaateqanngitsut 149-t. Kusanasaarlugu iliorakkamik qimmeq qimuttoq ilisaritinneqarpoq, qimussersup qimmillu akornanni attaveqatiginneq immikkut ittoq kiisalu qimmpit ullumikkut Kalaallit Nunaanni atuuffii ilanngullugit – Kalaallit Nunaata pinngortarsua pinningaartoq tunulequtsiullugu assilisat. Atuakkiami allaaserinneqataapput Qimmeq pillugu Suliniummi immikkut ittumik ilisimasallit 14-it, aallarniutitut siuleqtsiisuulluni Kunngikkormiorpalaaartumik ataaqqinassusilik Kunngissaq Frederik. Taamatuttaaq qimussertartut kalaallit atuakkami immikkut issuarneqartarput Manumina Lund Jensenip PhD-nngorniutissaminut atatillugu apersuinerinit tigulaakanik.

Kinguaariit tullii:

Atuagaq meeqqanut ilinniusiaq ilinniartitsisumullu najoqqutassaq

Kalaallit meerarpassuit alliartortarput qimmiut qimuttumut attaveqaratik qimussernerullu nuannersui ilikkagaqarfissanagit. Pingaaruteqparporli kalaallit meerartaasa tamarmik uumasumik immikkut ittumik tassannga kulturimillu pilersitaanik ilisimasqalernissaat. Manna tikillugu qimmeq qimuttoq qamutillu pillugit meeqqanut sammititamik atuagaqanngilaq.

Qimmeq pillugu Suliniut kalaallit meerartaannut atuartunut 5-10 klassiniittunut atuakkamik ilinniusiortsisimavoq. Atuakkami oqaluttuarineqarput qimmiq qimuttup ineriaartuaarsimanera sana-neqaataalu pillugit ilisimatuuussutikkut misissuinerit nutaanerpaat, qimmimik qimuttoqarnermi kulturip oqaluttuassartaa, qimmimillu qimuttoqarnermi kulturip Kalaallit Nunaannut sunniutai. Tamakkununnga ilanggullugit aamma allaaserineqarput pissutsit qimmiut qimuttumut kulturimillu unammillernartut, inuiaqtigiaanni silallu pissusaatigut allanngornerit annertuut atuuffiini.

Atuakkamut ilaavoq ilinniartitsisumut najoqqutassaq Katrine Minddalip Sara Tougaardillu allataat, ilaatigut imaqartoq atuartunut sammisassanik qimmeq qimussernermillu kulturi pillugit ilisimasat atuarfimmi atuartitsissutissanut qanoq ilanggunneqarsinnaerannik. Atuagaq aamma atuarfiup avataani ilinniusiatut nalinginnartut atuarneqarsinnaavoq. Atuagaq atuartitsissut kalaallisut qallunaatullu oqaasertaqarpoq eqqumiitsuliortup Nuka Godtfredsenip titartagaanik Carsten Egev angillu assilisaanik assiliartalersugaalluni. Aqqissuisuuvvoq Lisbeth Valgreen allaaserinnittuullunilu Anne Katrine Gjerloff. Qimmeq pillugu Suliniummi peqataasut ilisimatuuut ilisimasanik tunioraasuupput, taamaalereermatalu paasissutissat oqaasertallu kukkunersiorneqarput kalaallit qimussertartut ataqqisaasut kalaallillu atuartitsisut peqatigalugit aammalut kalaallit ilinniartitsisut peqatigalugit isumasioqatigiissitsinertigut ilinniartitaanermut aqtsisoqarfiup sunniuteqaqataaffigisaanik.

Atuagaq ilinniusiaq ilinniartitsisumullu najoqqutassaq kalaallit atuarfiinut tamanut siammaanneqassaaq 2020-mi upernaakkut ilinniartitaanermullu aqtsisoqarfiup nittartagaani atuartitsissutinut tungasuni kikkulluunniit akeqangitsumik aasinnaassavaat, atuakkat aamma arlalikkaarlugit nunatta atuagaateqarfiinut katersugaasiviinullu kiisalu Statens Naturhistoriske Museum'imat siamarneqarumaarput.

Qimmeq pillugu Suliniummit ilisimatutarfiit, katersugaasiviit, atuarfiit katersortarfiillu sine-rissamiittut pulaartarsimavagut, 50-inillu ikin-nerunngitsunik oqalugiartitsisarlatalu atuartits-inernik ingerlatsisarsimalluta. Nuannersimaqaaq malugisinnallugu meeqqat inuusuttullu soqutiginninnerat peqatarusussusaallu. Taakkuupput qimmiut qimuttoqarnermi kinguaariit tullissaat, qimmillu qimuttup siunissami attatiinnarneqar-sinnaeranik tamanna isumallualersitsivoq.

Qimmeq pillugu Suliniut maligassiuisuulersimava?

Ilisimatusarfik Qimmeq pillugu Suliniummut angerlarsimaffiusimavoq, Allattoqarfillu aqqutigalugu an-guniagarismavarput ilisimasanik paasisimasanillu, kalaallinut inuiaqtigiinnut kalaallillu qimmiannut qimuttumut qimussernermilu kulturimut iluaqtaasussanik pilersitsinissaq. Suliniummi suliat kulturillu akimorlugit sulineq nakooqutaasimaqaat. Ilisimatut, ilisimasanik siammaasartut ilinniartullu assigiinn-gitsunik tunulequaqarnerat ilisimatusarnermilu ileqqut assigiinngitsuunerat isumassarsiorfittut aaller-figineqartuarsinnaasimapput, unammillernarlutik assigiinngisitaarnerlu eqaatsumik suliamullu nakoo-qutaasumik suleqatigiinnermik aaqqinerusoq takutissimallugu.

Suliniutip iluatsilluarneranut peqquaasut ilagaat aallartikkattali aalajangersratsigu ilisimasatigut si-ammagassat ilisimatusaatitigullu suliniutigut naligissasut peqataasallu tamarmik isumassarsiat pinn-gornerini, sularinerini pilersinneqarnerinilu peqataasassasut. Taamatuttaaq tusagassiuutit innuttaasut oqallitarfiisa atornissaat eqqumaffigaarpot, pingaartumik Facebook, taannaammat Kalaallit Nunaanni siammaanermi sunniuteqarnerpaasartoq. Nukittuumik ersarissumillu ilisarnaateqarneq, fimlinik naat-sunik assinillu atuinertalik, aqqutigalugu nuna tamakkerlugu nunallu tamalaat akornanni annertuum-ik siammaappugut, saqqummersitarlu angalaartoq atuartunullu atuagaq ilinniusiq kalaallinut malin-naasunut atuartunullu pingaarnertut naatsoruussaalluni. Facebook aqqutigalugu sumiiffissippugut, sammisat assigiinngitsut pillugut qisuarialillu uatsinnut apuunneqartut tunngavigalugit innuttaasut oqaloqatiginerisigut peqataalersitsivigisinaasatsinnik, misissuinitssinnillu naleqqussaallatalu pitsaan-erulersitsinissamut tungavigisatsinnik.

Ammasumik oqaloqatigiinneq, alapernaanneq ataqqeqatigiinnerlu suliniummik tunngaviliipput kim-ittuumik! Tamannalu ilutigalugu suliniutip Kalaallit Nunaanni tamarmi sumiiffinni najuunnera ilisimatusarnerullu inernerisa kalaallit qimussertartut akornanni kulturikkut atuuttunut tunngasuuner-at pissutaalluni, ilisimatusarnermi inernererut paasisanillu siammerterinerup inernerisa atuisunut atassutaannik atorneqarsinnaaneranillu pitsaanerulersitsipput. Naggataatigullu suliniutip inernerri Ilisi-matusarfimm atuartitsinermut atorneqartarsimapput.

Nunarsuarmi atuagassiat nersugaanerit ilaanni aqqutissiuusunik allaaserisaqarnissaq periarfissariuti-galugu suliniut pillugu aamma kalaallit atuarfiini nunaqarfiinilu oqaluttuarsinnaasimagatta eqqarsan-nangitsuunngilaq. Eqqarsarnarportaaq paasisanik siammerterinerit taakku marluk ungasinnerusoq isigalugu imminnut atasummata. Atuisunut atanngikkaanni ilisimatusartoqarsinnaanngilaq. Taamaammat annertuupilussuarmik pingaaruteqarpoq aningasaateqarfissuit namminersortunit pigineqartut, soorlu VELUX-fonden aamma Aage og Johanne Louis Hansen Fonden, suliat paasisanillu siammerter-inerit eqqarsaatigalugit Qimmeq pillugu Suliniuttitut siamasigisumik suliaqartunik suliallu Kalaallit Nunaanni ingerlanneqartariaqarneranik paasisimannittunik aningaasaliisummata.

Suli pitsaanerutissinnaavarput? Aap, ilaana! Katalogimi isumassarsorfissami VELUX-fonden aamma Organisationen af Danske Museer naqiteritaanni (2019:10) Qimmeq pillugu Suliniummit ilikkagassatut najoqquatassat saqqummiunneqarput, tassanilu erseqqissarneqarsinnaavoq suli annerusumik aallutissal-lugit pingaarutillit makkuusut:

1. marloqiusamik kulturilittut kinaassuseq naligimillu pingaaruteqarnermik isiginninneq, ilinniartut, ilisimatut paasisanillu siammaasartut pissarsinissaminnt tunniussinissaminnullu inissaqartinneqarnerat inissaqartitsinerallu.
2. atuisunut ataneq, najuunneq tatiginninnermillu ineriartortitsineq inuiaqtigiinni suliniummi pineqa-rtuni.
3. atuisunut atanermut suleqatigiinnissamullu naammattunik nukissaqarnissap eqqaamanissaa.

Eqqaamaneqassaarlu

4. oqaatsinik atuartitsinerup kulturimillu paasininnissap siunissami suliniutissanik pilersaarusiornerni immikkut ilanngunneqartarnissaa.

Qimmeq pillugu suliniutip siunissaa

Inatsisartut 2019-imi ukiakkut ataatsimiinnerminni qimmeq qimuttoq pillugu inatsisissaq nutaaq oqaluuserisivaat. Oqallinnej sakkortooq qinikkaat kalaallit qimmiannik qimuttumik qimussernermillu kulturimik soqtiginnillutillu isumassuerusunnerannik sunnersimaneqartoq. Qimmeq pillugu Suliniut tassani nersualaarneqaqaq kissaatigineqarporlu suliniutip ingerlaannarnissaa, ilisimasat paasisimasallu nutaaat pinngorartuarsinnaaniamassammat qimmitumut qimuttumut inuaqatigiinnullu kalaallinut iluaquatasussat. Tassunga ilaliullugu qimussertartut kattuffiat KNQK 2. januar 2020-mi Naalakkersuisumut Jens Immanuelsenimut allappoq Qimmeq pillugu Suliniummut Naalakkersuisut tapersersuinissaannik kaammattuilluni.

5. december 2019 Arctic Nomads aappassaaneerlutik qimmeq qimuttoq qimussernermillu kulturip siunissaa pillugit inuinnarnik isumasioqatigiissitsipput. Tassunga atatillugu aamma siunnersuuterpassut erseqqarissut saqqummiunneqarput. Qimmeq pillugu Suliniummit, ilisimatusarnermik tunngavilimmik iliuuseqartutut, immikkoortut sisamat ilisimasatigut paasisimasatigullu ikorfartueqataaffigisinaasagut ukuupput:

- qimmitumik kulturimillu taassuma pilersitaanik paasiniaaneq paassisutissanillu siamaasarned,
- kalaallit qimmiat qimuttoq pillugu højskolemik pilersitsinissaq,
- kalaallit qimmiat qimuttoq pillugu ilisimasanik siammaasarfimmik qitiusumik pilersitsinissaq,
- telemedicin aqqutigalugu uumasut nakorsaannik attaveqarsinnaanermik pilersitsinissaq.

Qimmeq pillugu Suliniutip ukiuni pingasut-sisamani qimmitumik kulturimillu taassuma pilersitaanik paasiniaanerani ilisimasarpassuarnik paasisimasanillu nutaanik pissarsisimavugut, kisiannili aamma paasiniaanerit inernerinik uisaallannartunik naammattuuisarsimavugut sukumiinerusumik misissorneqartariaqartartunik. Timikkut sananeqaatinut tunngatillugu misissuinerit inernerisa takutippaat qimmeq qimuttoq sulinermi atugassarititaasunut tupinnaannartumik naleqqussarsinnaassuseqartoq. Qimmpip ajunngitsumik inuuneqarnissaanut isumagineqarneranullu naleqqussarsinnaassusaata qanoq kinguneqartarnera sukumiinerusumik misissorneqartariaqaraluarpoq. Qimmpip qimuttup peqqissusaa taamatuttaaq paasanianik pissanganartunik pissarsiviusinnaavoq, sananeqaatanit paasisat pissarsiari-neqareersut ilangukkaanni racia, pinngogqarfia avatangiisini peqqarniitsuni naleqqussarsinnaanera pillugit ilikkakkanik nutaanik pissarsiviusinnaasunik. Uumasut nakorsaqarnikkut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinerup tamatuminngal kissaateqarnerup pisariaqarttinneqaqisup kingunerisimavaa Nam-minersorlutik Oqartussat uumasunut nakorsaaneqarfiata QimmeqHealth'illu telemedicinimik siunissami pilersitsisinnaaneq qimmiillu peqqissusaannik ilisimasanik siammaasarnissaq pillugit qanimat suleqati-giilernerat.

Kalaallit Nunaanni qimmit qimuttut pillugit kulturimik tigussaanngitsumik misissuinerit kulturikkut oqaluttuarisaanermik tunngavillit takutippaat tupinnaannartumik uppernarsarneqanngitsunillu ilisimasarpassuaqartoq. Tamannalu ilutigalugu qimmitumik qimuttumik ileqqutoqqat tunngavigalugit atuisarneq allanggoriartupallaqaq ikiliartuinnarpullu qanga pisarnerit malillugit nannunniartartut, pu-isinniarlutut alaislarutilluunniit. Qimmeq pillugu Suliniut malitseqartariaqaraluarpoq "Qimmeqarneq pillugu ilikkagassatut najoqquatassat"nik suliaqarnermik, najukkani ilisimasat immikkualuttui tamaasa ilanggullugit allaaseralugit, assitalerlugit filmilaralugillu kinguaarit tulliinut ingerlateqqtassatut. Taakkutaaq atuartunit inersimasunillu ilikkagaqarusuttunit, qimussernermik ilitsoqqussaqarsimannngitsunut, atorneqarsinnaassapput.

Kalaallit qimmiat qimuttoq igalaaminertut prismetut ittoq paasinarsisimavoq, taanna atorlugu kalaallit kulturiat, inuaqatigiit allangornerillu piffissap ingerlanerani taakku aqquaarsimasaat qimerloorsin-naasimavagut. Qimmpip qimuttup ullumikkut killiffiata takutippaa allangornerit piniarnermik kulturimut ullumikkut atortitaasut annertoorujussuuusut itisooruujussuullutillu, immikkut aallunneqarnissamik pisariaqartitsiviusut. Uppernarsaatisat, ilisimatusarneq ilisimasanillu siammaasarneq atorlugit tuliuassagaluarpoq Qimmeq pillugu Suliniutip illerngi atuallallugit ilisaritissinnaasuugutsigu Piniartoq – Kalaallit Nunaanni ullumi.

Ilisimatuussutsikkut allaaserisat

1. Sinding, MHS, Gopalakrishnan S, Vieira, FG, Castruita, JAS , Raundrup, K, Heide-Jørgensen, MP, Morten Meldgaard et al. „Population genomics of grey wolves and wolf-like canids in North America.” PLoS genetics 14, no. 11 (2018): e1007745.
2. Gopalakrishnan S, Sinding MHS, Ramos-Madrigal J, Niemann J, Castruita JAS, Vieira FG, Carøe C, et al. “Interspecific gene flow shaped the evolution of the genus *Canis*.” Current Biology, 28, no. 21 (2018): 3441-3449.
3. Leathlobhair MI*, Perri AR, Irving-Pease EK, Witt KE, Linderholm A, Haile J, Lebrasseur O et al. “The Evolutionary History of Dogs in the Americas.” Science, 361, no. 6397 (2018): 81-85.
4. Sonne, C, Langebæk, R , Dietz, R, Andersen-Ranberg, E, Houser, G, Hansen, AJ, Sinding, MHS et al. “Greenland Sled Dogs at Risk of Extinction” SCIENCE letter, 1080, 8 JUNE (2018) VOL 360 ISSUE 6393
5. Loog L, Thalmann O, Sinding MHS, Schuenemann VJ, Perri A, Germonpré M, Bocherens H et al. “Modern wolves trace their origin to a late Pleistocene expansion from Beringia.” Molecular Ecology. (2019); 00:1-15.
6. Andersen Ranberg, E, Vernersen, ES, Jensen, JJ, Houser, G , Sonne, S, Langebæk, R. “Cold case re-opened: finding clues to recurrent mass mortalities in Greenland sled dogs (*Canis lupus familiaris borealis*).” Polar Biology, (2019)
7. Sonne C, Letcher RJ, Janssen BM, Desforges JP, Eulaers I, Andersen-Ranberg E, Gustavson K, Bossi R, Styrihave B, Sinding MHS, Dietz R. “Use of dogs to monitor remote locations: sledge dogs and the arctic environment”. In “Pets as Sentinels, Forecasters and Promoters of Human Health”. “Invited book in review at Springer International Publishing”. (2020)
8. Ameen, C, Feuerborn, TR, Brown, SK, Linderholm, A, Hulme Beaman, A, Lebrasseur, O, Sinding, MHS et al. ‘Specialised sledge dogs accompanied the Inuit dispersal across the North American Arctic’, Proc. R. Soc. B, 286. (2019)
9. Sinding, MHS, Gopalakrishnan, S, Ramos-Madrigal, J, Manuel, M, Pitulko, VV, Kuderna, L, Feuerborn, TR, et al. “Arctic-Adapted Dogs Emerged at the Pleistocene-Holocene Transition.” Science. ‘In second review’

Ilisimatuutut allaaserisat, PhD

1. Mikkel Sinding, 2017. Never Cry Wolf: The origin and genomic history of the indigenous Greenland dogs and wolves. PhD thesis, University of Oslo and University of Copenhagen, 1-194.
2. Tatiana Feuerborn, "Genomic insights into the population history of Arctic dogs", afleveret Feb. 2020
3. Manumina Lund Jensen,"Qimmeq the Greenland sled dog - past and present", planlagt aflevering 2020

Ilisimatuutut allaaserisat, MA

1. The Greenlandic Continuing Cultural Landscape: An exploration of the symbiotic relationship between humans, dogs and the landscape in Greenland. Stenette van den Berg, Université Jean Monnet, Polytechnical Institute of Tomar, Muséum national d'Histoire naturelle, Università Federico II, (internship with Qeqqata Kommunia), September 2017.
2. The lifeblood of an arctic tradition: An analysis of Greenlandic dog's potential to be nominated as UNESCO World Heritage. Stenette van den Berg, Université Versailles, University of Greenland (internship with Morten Meldgaard), September 2018.
3. Occurrence of endoparasites in faecal samples from sled dogs in North and West Greenland – Ida Højager Christiansen and Tina Angelica Zareba, Department of Veterinary Clinical Science, University of Copenhagen, 2019
4. Thyreoidea status hos grønlandske slædehunde – Bolette Winnerskjold Gjaldbæk, Department of Veterinary Clinical Science, University of Copenhagen, defence, February 19, 2020.

Ilisimatuutut allaaserisat, BA

1. Hundesyge hos den grønlandske slædehund i historisk perspektiv – Emilie Sandager Vernersen og Jakob Jonas Jensen, Department of Veterinary Clinical Science, University of Copenhagen, June 2018
2. Occurrence and pathological effect of mercury in top predators in the Arctic – Catharina Bryde Hjort og Mathilde Bach Petersen, Department of Veterinary Clinical Science, University of Copenhagen, February 2019

Atuakkat

1. QIMMEQ – Den Grønlandske Slædehund. 3 sprogversioner (Grønlandsk, Dansk og Engelsk). Redaktion C. Egevang – tekstdrag fra 14 forfattere under Qimmeq-projektet. Bogen er illustreret med sort-hvide fotos af Carsten Egevang, Forlag: Alle alle publishing. 224 sider. Marts 2020. ISBN 978-87-971780-0-3
2. Gjerløff, A.K.: QIMMEQ. Kalaallit qimmiat qimuttoq – Den grønlandske slædehund. Ilisimatusarfik og Statens Naturhistoriske Museum 2020 (in press).
3. Minddal, K. og Tougaard, S.: QIMMEQ. Kalaallit qimmiat qimuttoq – Den grønlandske slædehund. Lærervejledning og Opgaver/ Atuartitsinermut ilitsersuut atuartunullu suliassat. Ilisimatusarfik og Statens Naturhistoriske Museum 2020 (in prep).

Allaaserisat ilisimatuussutsinut tunngasut nuannarineqartut

1. Gjerløff, A.K.: Menneskets bedste ven! – en historie om hunden og dens mennesker. Kaskelet. Medlemsblad for Biologiforbundet. Nr. 209, 2016. s. 34-38.
2. Løgstrup, P. Lykke (ed) 2017: Arctic Nomads. 22 suggestions for how to preserve and develop the sled dog culture among Inuit in the future.-Nebula, Sisimiut: 20 pp.
3. Milfeldt, M. 2017. The mysterious history of the sled dog (with photos by Carsten Egevang), Suluk 2: 12-19.
4. Egevang, C. 2017. Is the Greenland sled dog a threatened species. Greenland today, no. 30/2: 50-53.
5. Jensen, M. L. 2018. Barndommens slædehunde. Greenland Today.
6. Sandager, E. og J. Jensen: 2018. Hundesyge i Grønland. Grønland 4
7. Olsen, E. 2018. Med fangerne på isen. SULUK 2: 12-22
8. Rikke Langebæk, Emilie Andersen-Ranberg, Geoff Houser, Christian Sonne, 2018,. QimmeqHealth – på feltarbejde for de grønlandske slædehunde. Dansk Veterinær Tidsskrift, 9: 20.
9. Jensen, M. L. 2018. ATV med hundespand, AG, week 36.
10. Jensen, M. L. 2018. The hunter's daughter, Suluk, week 44, 2018
11. Rikke Langebæk und Emilie Andersen-Ranberg 2019. Im Fokus: Der grönländishes Schlitzenhund – Das Forschungsprojekt Qimmeq. Tierisch Unterwegs, WDT News, 1: 38.
12. Egevang, C. 2020. Hundefotografen. SULUK, 1: 24-31.
13. Lykke, P. & M. Meldgaard 2020. Actions to preserve and develop the sled dog culture in Greenland, Arctic Nomads & Qimmeq Project, Nuuk, in press.
14. Van Den Berg, Stenette 2019. Qimmeq UNESCO, Internal Report: 5 p

Aningaasaateqarfiit aningaasaliisullu allat

Qimmeq pillugu suliniut pingaarnertut aningaasaliisunit pingasunit tapiiffigineqarsimavoq:

- VELUX FONDEN: 4,2 mio. kr.
- Aage og Johanne Louis-Hansens Fond: 2,2 mio. kr.
- ArchSci2020: 1,5 mio. kr.

Taakku saniatigut immikkut tapiissuteqartoqarsimavoq, suliniutinik arlalinnik suliniutillu ilaanik nutaamik pilersitsinissamut periarfisaqalersitsisunik:

Atuartitsissutissamik suliniut:

- Den Grønlandske Fond: 50.000 kr.

Assinik atuakkiassamik suliniut:

- Tips- og Lottomidlerne, Grønland: 130.000 kr.
- Nunafonden: 6.666 kr.

QimmeqHealth

- Beckett Fonden: 250.000 kr.
- Agria: 80.000 kr.
- Dansk Kennel Klub: 10.000 kr.
- Air Greenland: 10.000 kr.

QIMMEQ - kalaallit qimmiat qimuttoq

Ilisimatusarnermik ilisimasanillu siammerterinermik suliniut Ilisimatusarfip
Københavnillu Universitetiata ataanni ingerlanneqartoq.

*"Kalaallit qimmiat igalaaminertut prismetut ippoq, qanga, ullumikkut
siunissamilu kalaallit kulturiannik immikkut ittumik paasiaqalersitsisoq."*

Morten Meldgaard, marts 2020, Professori, Ilisimatusarfik